
CONTEMPORARY EDUCATION AND THE CHALLENGES OF THE FUTURE

Zhaneta Stoykova

Faculty of Education, Trakia University – Stara Zagora, Bulgaria, jj_stoykova@yahoo.com

Abstract: Contemporary education functions and develops in the context of globalisation, each of whose indications imprints on it its own projections, determining the essence of its change. The digitalisation of education and its active involvement in the global communication and information space provides new channels for knowledge and learning as well as for carrying out transformations in the sphere of education. Distance learning is one of those opportunities that allow a wide range of stakeholders to gain access to university and other educational courses and programmes without spacetime constraints. The continuing education framework, as a product of informatisation, is also a consequence of the development of the global processes in the economy, which subject it to commodity-money relations.

The ongoing process of internationalisation of education has a number of other manifestations such as: increasing educational migration to economically more developed countries, introducing uniform international qualifications and common standards in education, introducing a list of regulated professions, creating favourable conditions for international educational mobility, etc.

These positive changes, dictated by the processes of creating a global educational space, are accompanied by some negative trends such as: decline in motivation to learn as a result of them ossification of education, lack of educational policy in the training of mid-level professionals, inequality in the opportunities for access to quality educational services by low-income social groups, commercialisation of education, and so on.

A number of contemporary researchers recommend effective approaches to addressing these issues, beginning with a requisite reflection on the indisputable reform of cognition on knowledge that must emerge from its fragmentation and affirm a complex rationality. The focus of attention is placed on the capabilities and limitations of human knowledge, and utmost to the so-called ‘middle-strip of reality’ in which cognitive abilities are manifested, on the reduction and pseudo-rationality of contemporary knowledge, on hyper-specialisation, and on road mapping knowledge transformation into modern culture.

Keywords: contemporary educational space, internationalisation of education, digitalisation of education, uniform educational standards

СЪВРЕМЕННОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА БЪДЕЩЕТО

Жанета Стойкова

Педагогически факултет при Тракийски университет, e-mail:jj_stoykova@yahoo.com

Абстракт: Съвременното образование функционира и се развива в условията на глобализация и всяка една нейна индикация дискриптира свои проекции върху него, които определят същността на неговата промяна. Информатизацията на образованието и активното му въвличане в сферата на глобалното комуникационно пространство предоставя нови възможности за познание и обучение, както и за осъществяване на преобазуванията в сферата на образованието. Дистанционната форма на обучение е една от тези възможности, които позволяват на широк кръг заинтересовани лица да получат достъп до университетските и други образователни курсове и програми без пространствено-времеви ограничения. Системата на непрекъснато образование като продукт на информатизацията е също следствие от развитието на глобалните процеси в икономиката, които го подчиняват на стоково-паричните отношения.

Извършващият се процес на интернационализация на образованието има и редица други проявления като: увеличаване на образователния миграционен поток към икономически по-развитите страни, въвеждане на единни международни квалификационни изисквания и общи стандарти в образованието, въвеждане на списък на регулираните професии, създаване на условия за международна образователна мобилност и други.

Тези положителни изменения, продиктувани от процесите на създаване на международно образователно пространство, се съпътстват в същото време и от някои негативни тенденции като: спад на мотивацията за учене в резултат на масовизацията на образованието, липса на образователна политика по отношение на

обучението на кадри от среден изпълнителски ешелон, неравенство във възможностите за ползване на качествени образователни услуги от страна на слаборесурсните социални групи, комерсиализация на образованието и т. н.

Редица съвременни изследователи предлагат ефективни подходи за решаване на посочените проблеми като препоръчват да се започне от един необходим размисъл върху безспорната реформа на мисленето върху познанието, което трябва да излезе от фрагментарността и да утвърждава една комплексна рационалност. Фокусът на вниманието се поставя върху възможностите и границите на човешкото познание, като се обръща внимание върху т. н. „средна ивица на реалността“, в която се проявяват когнитивните способности, върху редуцията и псевдорационалността на съвременното познание, върху хиперспециализацията както и върху очертаването на пътища за трансформация на познанието в съвременна култура.

Ключови думи: съвременно образователно пространство, интернационализация на образованието, информатизация на образованието, единни образователни стандарти

Съвременното образование функционира и се развива в условията на глобализация, която е свързана със засилване на взаимодействията на икономическите системи и създаването на транснационални мрежи в сферата на производството, търговията, финансите, технологиите и т. н. Тези процеси видоизменят формата на националните икономики и осигуряват тяхното функциониране на ново глобално цивилизационно равнище. Според Мартин Олброу тази посока на световното развитие води до редица последствия, за които е трудно еднозначно да се определи тяхното положително или отрицателно въздействие върху бъдещото съществуване на човешкия социум, а те са именно: глобални екологически последствия от съвкупността на човешките въздействия; загуба на сигурност в ситуация, в която оръжието се характеризира с глобална разрушителност; глобалност на комуникационните системи; възникване на глобална икономика; рефлексивност на глобализма, при който хора и групи от различен вид разглеждат земята в качеството на рамка, в която различни хора и групи разглеждат земното кълбо в качеството на рамка за налагане на своите убеждения[1:14].

Глобализацията не се ограничава в сферата на икономиката, а обхваща различни аспекти на социалния живот и това води до съществени социокултурни измерения. В процеса на глобализацията участват всички социални сфери на живот- икономиката, политиката и правото, както и семейството и образованието. Всяка една индикация на глобализацията дискриптира свои проекции в сферата на образованието, които определят същността на преобразуванията в образователната среда, техният характер и динамиката на реализацията им.

Настоящите тенденции в развитието на образованието са отговор на глобалното предизвикателство, който се изразява в трансформирането на самата система, посредством внедряването на нови стратегии, нови форми на преподаване и обучение, които получават най-ярък израз в разпространението на интеркултурното и мултикултурното образование[2:37].

Сериозно въздействие върху целевата и съдържателната същност на образованието, върху неговите модели и форми и използвани методи оказва развитието на информационните технологии, появата на нови канали и системи за комуникация като една от водещите тенденции на глобалната епоха. Истинско предизвикателство към изходните предпоставки и предпоставки на класическото образование е информатизацията на образованието и активното му въвличане в сферата на глобалното комуникационно пространство, което предоставя нови възможности за познание и обучение. Дистанционната форма на обучение е една от тези възможности, които позволяват на широк кръг заинтересовани лица да получат достъп до университетските и други образователни курсове и програми, чрез които да придобият необходимите им знания, без да бъдат ограничени от пространствено-времевите или други условия. Дистанционните технологии на обучение дават възможност да се преодолеят бариерите и препятствията при получаване на образование, позволяват да се повиши неговото качество посредством достъпа към големи информационни бази данни и чрез използването на комуникационните мрежи да се развият ефективни форми на образователно и научно взаимодействие. Тези синергетични връзки между субектите в образователния процес позволяват да се повиши качеството на получените знания, умения и компетенции. По думите на Р. Jarvis новата информационна вълна и разгръщането на процесите на информатизацията в епохата на глобализма съществено променят формулата на обществото, превръщайки го в „общество на познанието“-learning society. Същият автор разглежда процесите на информатизацията като възможност за осъществяване на преобразувания в сферата на образованието, тъй като техните принципи могат да се пренасят в по-малко развити общества, например с помощта на международните корпорации[3:346].

М. К. Горшков твърди, че утвърждаването на новия формат на икономика и общество, основаващи се на знанието детерминират такива образователни практики, които се регулират от пазара на труда и носят непрекъснат характер, именно поради факта на изменение на характера на продукта на производството от материален към интелектуален. Това неминуемо изисква разработването и приемането на подхода към непрекъснато образование, неговите принципи и методология. Според неговото мнение, в каквато степен знанието се превръща в всеобща, конвертируема стока, непрекъснатото обучение и образование получават статус на социална технология, която осигурява разпространението и съществуването на тези знания в такова качество и състояние, които са необходими за развитието на обществото на даден етап[4:31].

Системата на непрекъснато образование като продукт на информатизацията е също следствие от развитието на глобалните процеси в икономиката, които превръщат образованието в стока и го подчиняват на стоково-паричните отношения. Необходимостта да се реагира на търсенето на пазара и потребителските очаквания води до възникването на нови, различни от традиционните образователни структури и институции. Появяват се нови участници на пазара на образованието в лицето на крупни корпорации, които създават специализирани образователни центрове и учебни бази за повишаване на квалификацията на сътрудниците си. Значително нараства печалбата от платените образователни услуги и това особено се забелязва в икономически развитите страни, където се увеличава броя на студентите. Това води до капиталови инвестиции в сферата на образованието и засилва неговата комерсализация и отраслова значимост. В резултат на това значително се увеличава броя на частните образователни институции-училища, лицеи и университети. Според мнението на Т. Б. Земляная тези явления ясно говорят за задълбочаващата се диверсификация на образованието, която предполага организация на нови образователни учреждения и отдръпване от унифицираната система на държавното образование. В същото време този процес е свързан с изземване на образователни функции от обществени структури, с въвеждането на нови курсове и дисциплини, на нови направления на обучение и създаването на междудисциплинарни програми. Променя се процедурата за приема в образователните институции, набирането на учаци инастъпват сериозни промени в системата на управление на образованието, структурата на образователните институции и финансирането им[5:23].

Заедно с това редица автори като Г. Танев, Хр. Макаков подчертават, че обсъжданите процеси в образованието са свързани с развитието на една противоположна тенденция. Според тях, глобалната икономика и растящата взаимосвързаност между икономическите системи засилват стремежа към универсалност на образователните системи[6:33]. Цитираните и други изследователи имат остатъчно основания да твърдят, че подобно „размиване“ на границите води към унификация, която променя формата на националните образователни системи в съответствие с външните доминиращи модели.

Други автори изразяват мнение, че подобно копиране на опита и образователните модели на други страни може да се разглежда като възможност за допълнително развитие и обогатяване на националните образователни системи.

Каквото и мнение да защитават различните изследователи, неоспорим е фактът, че се извършва процес интернационализация на образованието, който има редица проявления. И този процес се изразява в увеличаването на образователния миграционен поток във връзка с възможността от продължаване на образованието в други страни, а също така и поради засиления миграционен поток от редица страни към икономически по-развитите.

В редица страни се въвеждат единни международни квалификационни изисквания, общи стандарти в образованието, въвежда се списък на регулираните професии. Наред с това световни университети и образователни консорциуми се превръщат в двигатели на глобалното образование чрез реализиране на услуги по гарантиране на конвертируемост на дипломи, сертификати и други образователни документи. Институционализира се предлагането на световни образователни продукти и услуги и тези дейности се реализират от организации, чиято дейност апликира моделите на функциониране на транснационалните корпорации. Тези структури от своя страна представляват източници на международни връзки, мрежи и контакти, които допълват модела на научното и образователно взаимодействие.

Международната образователна мобилност е един от тези най-разпространени и влиятелни инструменти на съвременното транснационално образование и наука. Това са образователни практики, които придобиват все по-масов характер и засягат както студенти, така и преподаватели. Оказва се, че в последно време този процес засяга не само сферата на висшето образование, но в него са включени всички равнища и степени на образование и всички институционални системи и подструктури.

Една от целите на международната образователна програма „Учене през целия живот“ (Lifelong Learning Programme) е реализиране на проекта за европейската интеграция в сферата на образованието.

Това е един от пътищата за създаване на единно образователно пространство, при което обаче не се извършва симбиоза на най-добрите идеи на формиращите го национални образователни системи, а се всички те се приравняват към западноевропейския стандарт. В този смисъл отчасти можем да се съгласим с мнението на Е. В. Лавренцова, че „се осъществява преформатиране и тотална смяна на кода на традиционните образователни системи“, тъй като този извод е валиден само за икономически по-слабите и периферни страни на европейското общество[1:40].

Влиянието на световните икономически процеси върху образованието очертава още няколко вектора на взаимовръзки. Първият от тях е свързан с реструктуриране на икономиката на базата на увеличаването на дела на наукоемките отрасли и разширяването на ИТ-сектора. Този процеси неминуемо водят до повишаване на производителността на труда и конкурентноспособността. Това от своя страна е свързано с рязкото съкращаване на непригодните за новите условия на труд кадри и изисква тяхното преквалифициране. Тези нови условия налагат предприемането на необходими и достатъчни промени в образователната система, които неминуемо водят до изменение на професионалната и квалификационна структура на населението.

В следствие на необходимостта да се поддържа и увеличава ръстът и ефективността на производството се появява и необходимостта от повишаване на равнището на образование и усъвършенстване и обновяване на квалификационните умения. Това настойчиво изисква и неминуемо води до усъвършенстване на системата на образование и обучение като отговор на новите икономически условия на живот.

В този смисъл М.Сапоу твърди, че реформата на образованието трябва да удовлетворява държавните интереси и очакванията на обществото в съответствие с националния икономически ръст[7:38].

Цветан Илиев поддържа мнението, че в съвременната общество образователно-квалификационите характеристики на работните места в информационно-обслужващата система на икономическите отношения поставят нови изисквания към качеството на човешкия капитал[8: 88–89].

Потребността да се осигури развитието на високо конкурентни национални икономики и геоикономическите структури води до засилване на конкуренцията на световния пазар на образованието. Според мнението на А. Л.Андреев в условията на остра стратегическа борба за съвкупния световен интелект именно политиката в областта на образованието все повече се превръща в един от направленията на глобалната конкуренция между отделните страни, цивилизации и интеграционни обединения[9:175].

Въпреки така очертаната оптимистична картина на просперитет на съвременното образование в неговото настоящо развитие се генерират редица проблеми или както А. Адлер твърди онова, което ни прави силни, води и до нашите неуспехи. Ориентацията на моделите на образованието към синергетиката днес едва ли може да се оспори. Проблемът е в аргументацията и в търсенето на нова идентичност на съвременните общества. Смяната на приоритетите в образованието се приема като нещо естествено и логично, без да се отчита потребността от радикална реформа на образователната система, която да е адекватна на обществото на знанието.

Стремежът към осигуряване на конкурентни преимущества прониква навсякъде и приема различни форми като създаване на привлекателен институционален имидж, влиятелни брандове, световни и национални рейтингови системи, най-вече в сферата на висшето образование. Този процес има нееднозначен характер и неговата негативна страна е свързана със задълбочаване на дистанцията между страните, които представляват по техните определения ядрото на световната образователно пространство и тези, които се намират в неговата периферия. А в същото време именно в образователните системи на така наречените периферни страни се развиват процеси на ускорена модернизация и изпреварващо развитие.

Има автори, които определено защитават позицията за предимствата на масовизацията на висшето образование, но това е само една от възможните гледни точки. В много от университетите, особено в националните именно масовизацията довежда до снижаване на изискванията и критериите за подбор на студенти, дотам че се преминава една морална бариера, след която се обезценяват усилията на академичните преподаватели и принципите на академията като цяло. Прякото следствие от този процес е, че във висшите училища влизат недостатъчно грамотни, незнаещи и немотивирани млади хора, които за съжаление като че ли предават това отношение и на останалите. Така академията възпроизвежда неграмотност и я оторизира с издаването на иначе стикирани дипломи.

Развитието на висшето училище неминуемо е свързано и с подготовката на кадри в средното училище, което също натрупва свои проблеми. Въпреки стандартите за грамотност и въвеждането на държавни зрелостни изпити като форма на лице е все по-нарастваща функционална неграмотност у младите хора, съгласно резултатите от последните изследвания в България. Много време младите хора престояват в чата за да пишат, но все по-неграмотно.

Липсва подготовка на добри изпълнителски кадри от среден ешалон, специалисти завършващи техникуми и професионални гимназии. Почти изчезват кадри, които са подготвени да изпълняват такива професии като шлосер, стругар, формовчик, налатчик, заварчик и т. н.

В. Терзиев твърди, че проблемът, който стои за разрешаване, е свързан както с определянето на реалните потребности от професионално обучение по професии, специалности и степени на квалификация, така и с качеството на предлаганото професионално обучение. В тази връзка от особено значение е факторът - състояние на пазара на услуги по професионално образование и обучение. В тази сфера също е налице дисбаланс - от една страна, предлагането на услуги за обучение значително надвишава търсенето на такива, от друга страна, предлаганите услуги за обучение като качество, видове и тематика се разминават с търсенето[10:170]

Един друг проблем, който произтича от съвременното състояние на образованието и на който обръща внимание Е. В. Лавренцова е неравенството в образованието. Колкото и парадоксално да звучи, въпреки непознатото досега високо равнище на масовизация, въпросът за достъпа до образованието и справедливото разпределение на възможностите за получаване на знания, придобиване на умения и квалификация, развитие и усъвършенстване на духовно-нравствената природа неизменно излиза на преден план. Авторът Лавренцова твърди, че проблемът за /не/ равенството се изостря и вследствие на това, че образованието се оказва в състояние да обслужва разнообразни цели и потребности на индивида и съответно да бъде капитал за инвестиране[11:159].

Въпросът за съотношението между достъпността и качеството на образованието продължава да запазва своята остра актуалност и значимост в обществената полемика. Съществува сериозна необходимост от развитието на образователната система по посока на предоставяне на по-широки възможности за ползване на качествени образователни услуги от страна на слаборесурсните социални групи. Той остава актуален не само за развиващите се страни, но и занай-развитите държави. В САЩ или Канада представителите на определените расови етнокултурни и т. н. общности се ползват с известни преференциални условия и предимства при приема във висшите училища. Подобни практики де факто представляват признаване на невъзможността да бъде осигурено равно равнище на образование за всички категории ученици.

Като напомня, че достъпността предполага равни шансове и стартови възможности за получаване на качествено образование на всички равнища и за всички ученици независимо от техния пол, семеен произход, социално-икономически или културен статус, Е. В. Лавренцова твърди, че днес съществуват редица сериозни ограничения и бариери към достъпа до образованието. Авторът дефинира две основни измерения на неравенството. Първото измерение на неравенството, според нея е свързано с редица ограничения за мнозина граждани в достъпа до качествено образование, като резултат от драстичното нарастване на социалната диференциация и стратификация в българското общество, още по-засилено се възпроизвеждат в полето на образованието. Социалната диференциация и неравенството в образованието нарастват с увеличаване обема на платените услуги, ръста на образователните учреждения, предоставящи образователните си услуги на комерческа основа, увеличаване на образователната сегрегация и т. н. Всички тези промени непосредствено се отразяват върху социално-образователните шансове на слабоосигурените и низкодоходните слоеве от населението.

Второто измерение на неравенството в сферата на образованието има скрит характер и отложено действие. То се отнася до възможностите, които се появяват или трябва да се появят у човека на определен етап от развитието на неговия човешки потенциал при достигане на едно или друго образователно равнище. Практиката показва, че в условията на съвременна България тези възможности и предимства също се оказват силно диференцирани у представителите на различните социални групи и слоеве. Изследванията показват, че в при сегашните условия в България тези възможности и предимства също се оказват силно диференцирани у представителите на различните социални групи и слоеве и съществуващите стратегии на образователното поведение само ги засилват.

Високата степен на социалното неравенство в системата на българското училищно образование се потвърждава и от данните на проучванията, представени в едно от последните издания за международно оценяване на учениците – PISA 2015). Съответното ниво на (не)равенството в образованието в рамките на тази система за оценяване се измерва чрез анализа на постиженията на учениците при едновременно отчитане на социално-икономическия им статус. Резултатите от тези проучванията, показват, че средно в държавите от ОИСР 28,8% от учениците успяват да преодолеят негативното въздействие на социално-икономическата среда и да постигнат високи образователни резултати, делът на българските ученици с нисък социално-икономически статут и високи постижения е сравнително по-малък – 13,2%[11: 167-169].

Отговорът на въпросът „Какво да се направи“ е бил винаги рисков и нееднозначен, доколкото бъдещето на образованието зависи не само от идеите на неговите експерти, но и от икономически, политически, социални и други фактори. И все пак такива идеи все по-ясно вече се очертават, най-вече на фона на това, какви са световните тенденции за промяна.

Докато в началото на 21 век и в неговото първо десетилетие абсолютно господства идеята за глобализма, то напоследък в световен план все повече политически субекти започват да изпитват скептицизъм в абсолютната правота и всеобща полезност на тази концепция. Пораждат се идеите за многополюсен свят, многополюсно мислене и развитие с отчитане на приоритетно на интересите на народите, особено на тези, които досега са се развивали или по-скоро са били „изтласквани“ в периферния свят.

Предвид на тези тенденции все повече изследователи и анализатори приемат идеята за необходимостта от промяна. Един от пионерите в това отношение е Едгар Морен, който внушава идеята за един необходим размисъл върху безспорната реформа на мисленето върху познанието. Според него то трябва да излезе от фрагментарността и да утвърждава една комплексна рационалност, която е във връзка с природния свят.

Днес сред учащите както в средното училище така и във висшата школа се наблюдава сериозна демотивация за същностно учене. Стремешът е по-скоро да се стигне до крайният формален резултат-дипломата, не винаги с цената на най-моралните средства. Причините за тези явления са различни, но една от тях е огромната количество несъщностна, периферна информация, която получават учащите и която не води до формиране на знания, умения и компетентности, но ангажира и претовара познавателната сфера. Това означава, че съвременната образователна система не е стигнала до устойчиви изводи за необходимото и достатъчното от необятната база данни в информационното пространство, което ще доведе до същностно учене. Така на преден план се поставя проблемът за възможностите и границите на човешката познание. Ед. Морен разсъждава върху т. н. средна ивица на реалността, в която се проявяват когнитивните способности. Това е всичко, което засяга границите на познанието, понятията за крайност и за това, което е непостижимо. Ученето е съюз между познатото и непознатото. Един от най-важните проблеми според автора е този за екзистенциалността на познанието. Тя представлява процес на множество ангажиране на конкретното същество във всяко познание.[12]

Ед. Морен обръща внимание върху науките за възпитанието и образованието. Те според него остават амбивалентни по отношение на един качествен скок, защото са прекалено силно свързани с миналото и прекалено се придържат към това, което е вече познато. Това „познато“ понякога се разбира като легитимно, но много често то лишава хората от свободата да рискуват да видят „новото“, което застава пред тях и което винаги малко или много ги тревожи.[13:78].

Науките за образованието не биха могли да останат дълго време безпристрастни към проблема за „новото“, защото той навлиза в училищата и университетите. В момента подходите към неговото решаване са различни. Един директор разрешава дадено поведение, а неговият наследник или ръководителят на подобна институция утвърждава тъкмо противоположната позиция. Най-типичният пример е с арабските забрадки.

Всеки нов министър на образованието предлага някаква нова аргументация по посока на правото на смисъла. Всеки защитава единствено представата, която той има за образованието. Така Ед. Морен засяга проблема за моделите на идентичността в образованието, принос върху анализа на който имат и българските учени Хр. Салджиев, Хр. Танев, Ив. Димитров и др. Съвременното познание трябва да мобилизира всичко онова, което се знае относно света, а не да се приема една единствена или малка група образователни парадигми като единствено правилно и свършени. Съвременното образование трябва да стимулира естествената склонност на разума да поставя и разрешава същностни проблеми, да насърчава пълното използване на общия интелект, свързан със свободното упражняване на способностите и любознателността, които са най-силно изявиени в детството и юношеството.

Глобалната образователна парадигма много често задушава плурализма и многополюсното мислене. За да стимулира общата интелигентност на индивидите, образованието на бъдещето трябва едновременно да използва съществуващите познания, да преодолява съответните антиноми, които са провокирани от прогреса в специализираните познания и в същото време да разпознава лъжливата рационалност.

Едгар Морен открива основните проблеми на съвременното образование в тяхното разкъсване, в затворената специализация, в редуцията и псевдорационалността[14].

Големият прогрес в откритията през XX-ти век е извършен съобразно специализациите на дисциплините, но тези постижения са разпръснати. От тази гледна точка има много пречки, които не позволяват прилагането на надеждното познание в днешните образователни системи. Тези системи са разкъсали от една страна връзките между хората, а от друга са разделили науките на дисциплини, които са станали хиперспециализирани и поради това затворени в себе си. По този начин фундаменталните проблеми са изнесени извън дисциплинарите науки.

В днешно време хората са свидетели на неясно развитие на техническите науки с доминиращия принцип на изкуствения интелект над човека. Така се създава една империя на на механичната мисъл, която парцелира реалиите, а това води до ерата на човешката катастрофа.

По думите на В. А. Лекторский, Ед. Морен предчувства процеса на трансформация на научното познание в съвременната култура, като води до нов тип интеграция на естествените науки и науките за човека, като по този начин поставя под съмнение аксиоматично предопределеното различие на техните методи [15:88].

Разкъсването на дисциплини прави невъзможно да се схване това, което е създадено заедно, т. е. съобразно понятието комплекс, комплексност. Специализираното познание е една особена форма на абстракция, тя е изваждане на един обект от неговия контекст и от неговата цялост, като се отхвърлят връзките и различните общувания с неговата среда. Фрагментарните дисциплини създават изкуствени граници, произволно счупват систематичността на научните феномени. По този начин икономиката като социално-математическа наука има днес водеща позиция, но от социална и човешка гледна точка тя е най-назад, защото се абстрахира от социалните, историческите, психологическият и екологическите условия, които са неделими от икономическите дейности. Ето защо нейните експерти са все по-неспособни да интерпретират причините и последиците от валутните и борсовите сътресения, те са неспособни да предвидят икономическите проблеми. И изведнъж икономическата грешка се превръща в първа последица на икономическата наука.

Тъй като съвременното образование учи обучаващите се да разделят, да изолират, а не да свързват своите познания, цялостта на тези познания предствлява един пъзел, който има гибелен за интелекта мисловен характер. Така съвременното образование предопределя един начин на мислене и начин на формиране на интелекта, който, според Ед. Морен е погубващ.

Парадоксът е в това, че съвременното образование създава гигантски прогрес във всички области на човешкото познание и във всички области на техниката, като същевременно произвежда една нова слепота относно глобалното мислене.

Така както Едгар Морен е почувствал това, всички ние имаме отговорността да отправим своите разсъждения- предупреждения към образователните организации и институции, към органите и лицата, управляващите образователните процеси и системи на различни равнища, за да им оставим своите „стъпки в снега“ и да ги накараме да мислят за Бъдещето.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Олброу М. Глобалната епоха / М. Олброу. – С. : Обсидан, 2001. – 366 с.
- [2] Лавренцова, Е. В. Глобализация и ее проекции в сфере образования. Наукові записки. Випуск 121(1), Серія Педагогічні науки, 2013
- [3] Jarvis P. Globalization, the Learning Society and Comparative Education / P. Jarvis // Comparative Education. – 2000. – Vol.36. – No.3. – P. 343–355.
- [4] Горшков М. К. Непрерывное образование в контексте модернизации / М. К. Горшков, Г. А. Ключарев. – М. : ИС РАН, ФГНУ ЦСИ, 2011. – 232 с.
- [5] Земляная Т. Б. Россия в мировом образовательном пространстве: информационно-аналитический материал / Т. Б. Земляная, О. Н. Павлычева. – М. : ИНИПИ РАО, 2011. – 141 с.
- [6] Танев Г. Синергетика и образование / Г. Танев, Хр. Макаков. – Стара Загора: СД Контраст, 2007. – 134 с.
- [7] Carnoy M. Globalization and educational reform: what planners need to know / M. Carnoy. – Paris : UNESCO International Institute for Education Planning, 1999. – 96 p.
- [8] Илиев Цв. Висшето образование в България и икономическите детерминанти на XXI век / Цв. Илиев. – С. Диалог, 2009. – № 2. – с. 85–94.
- [9] Андреев А. Л. Российское образование в глобальной перспективе / А. Л. Андреев // Россия реформирующаяся: Ежегодник-2011. – Вып. 10. – М. ; СПб. : Институт социологии РАН, Нестор-История, 2011. – С. 164–201.

- [10] Терзиев В. Политики и инструменти за социално развитие. Академия за иновации и устойчивост. Пловдив, 2018
- [11] Лавренцова Е. Неравенство в системата на училищното образование. Сп. Педагогика, изд. АзБуки, год. ХС, кн. 2, 2018
- [12] Морен Е. Мислещата глава. Полис. 2000
- [13] Стойкова Ж. Едгар Морен и синергетичното мислене. / Г. Танев, Хр. Макаков, Хр. Салджиев, Ж. Стойкова. Синергетика и образование. Стара Загора, СД Контраст, 2007
- [14] Morin Ed. Les sept saviors' necessities a l' education du future. UNESCO, 1999
- [15] Лекторский В. А. Трансформации научного знания в современной культуре / А. В. Лекторский. Синергетическая парадигма. Прогресс, 2007